

Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-
реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Діагностика дислексії у дітей молодшого шкільного віку

Виконала студентка групи СО-4
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Котяш Анастасія Володимирівна
Керівник: Кудінова М.С.
Рецензент: *****
Нормоконтроль: ____ Клочкова Ю.В.

Запоріжжя 2022

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 50 с., 9 табл., 53 джерел.

Об'єкт дослідження – дислексичні помилки молодших школярів.

Мета роботи є корекція порушень читання у дітей молодшого шкільного віку.

Методи дослідження: емпіричні (бесіда, спостереження, констатуючий, навчальний, контрольний експеримент), інтерпретаційні (аналіз і узагальнення матеріалів, розробка вправ і завдань), практичні (проведення занять).

Порушення читання являють собою поширену форму мовленнєвої патології дітей шкільного віку і тому відносяться до активно-розвиваючої області досліджень, що об'єднує педагогів, психологів, лінгвістів, біологів та ін.

Значна частина дітей з дислексією має комплексні труднощі: відхилення в стані фізичного здоров'я і психоневрологічного статусу, слабо виражені порушення функціонального розвитку. У багатьох дітей відзначаються психолого-педагогічні проблеми, обумовлені тим, що існують єдині жорсткі вимоги до методики та організації навчання, які не завжди збігаються з функціональними можливостями дітей молодшого шкільного віку.

МОЛОДШІ ДОШКІЛЬНИКИ, ДІАГНОСТИКА ДИСЛЕКСІЇ, ПОРУШЕННЯ ЧИТАННЯ, СТОРОНА МОВЛЕННЯ.

ВСТУП

Актуальність проблеми. В останні роки відзначається значне зростання кількості дітей з труднощами оволодіння навичками читання. Порушення читання являють собою поширену форму мовленнєвої патології дітей шкільного віку і тому відносяться до активно-розвиваючої області досліджень, що об'єднує педагогів, психологів, лінгвістів, біологів та ін.

В рамках дефектології накопичено цінний методичний і дослідницький матеріал про особливості та умови навчання читання дітей з порушеннями розвитку. Особливий розвиток отримали дослідження дислексії.

Значна частина дітей з дислексією має комплексні труднощі: відхилення в стані фізичного здоров'я і психоневрологічного статусу, слабо виражені порушення функціонального розвитку. У багатьох дітей відзначаються психолого-педагогічні проблеми, обумовлені тим, що існують єдині жорсткі вимоги до методики та організації навчання, які не завжди збігаються з функціональними можливостями дітей молодшого шкільного віку.

На жаль, протягом багатьох років результати, отримані в дефектологічних дослідженнях, використовувалися переважно в сфері спеціальної освіти, причому саме в тих областях, для яких вони були розроблені.

В останні роки становище стало змінюватися. Процеси модернізації масової і спеціальної освіти, що відбуваються в країні на тлі зниження інтересу до читання, падіння рівня грамотності і читацької компетентності у різних верств населення, все більше стимулюють інтерес дослідників і практиків до утруднених варіантів залучення до читання дітей і підлітків, і, відповідно, до питань діагностики, корекції та попередження порушень в читанні і читацькому розвитку у дітей. Тому стає все більш актуальним

завдання інтеграції знань і досвіду, накопичених як в різних областях дефектології, так і в різних розділах психології та педагогіки читання в цілому.

Ступінь розробленості проблеми. Сучасні уявлення про читання базуються на фундаментальних дослідженнях П.К. Анохіна, Л.С. Виготського, О.Р. Лурія, Л.С. Цветкової та інших вчених, які розглядають вищі психічні функції як складні системи, що мають багаторівневу ієрархічну будову.

У функціональній системі читання тісно пов'язані один з одним мовленнєві і зорові компоненти, кожен з яких вносить специфічний внесок у формування певних операцій читання. Л.С. Цветкова зазначає, що сучасна психологія розглядає читання в зв'язку з мовленням, з одного боку, і процесом сприйняття (зорового) – з іншого.

Становлення навички читання, подолання дислексії тісно пов'язане з усним мовленням. Глибоко і всебічно вивчено Г.А. Каші, Р.І. Лалаєвої, Р.Є. Левіної, Н.А. Нікашиної, Л.Ф. Спірової, Г.В. Чиркіної, А.В. Ястребової [50,с.3]. У роботах цих авторів порушення читання розглядаються як наслідок недорозвинення фонетико-фонематичної, лексико-граматичної сторін мовлення, а також порушень зв'язного мовлення.

Актуальна проблема навчання граматичним нормам мовлення – це видно в роботах О.М. Гвоздьова, С.Л. Рубінштейна, Д.Б. Ельконіна, О.М. Шахнаровича, А.Г. Арушанової та інших. Роботи Ф.О. Сохіна, Н.П. Серебреннікова, М.І. Попової, А.В. Захарової збагачують дослідження особливостей розвитку граматичної структури мовлення у дітей [3,с.161].

В області психології питаннями формування граматичного складу мовлення займалися А. В. Запорожець, Л.С. Виготський, О.М. Гвоздьов, М.І. Жинкін, О.О. Леонтєв, О.Р. Лурія, Ф.О. Сохін, Д.Б. Ельконін та ін. В педагогіці до дослідження формування граматичного складу мовлення

звернені роботи Р. В. Жаренкова, М.М. Кони́на, Р.І. Лалаева, К. Ф. Спірова, В.І. Ядешко та ін [11, с. 176].

Мовлення, побудоване на базі граматичних норм, є надійним засобом спілкування і пізнання навколишнього середовища. Оволодіння граматичною структурою мовлення – це обов'язкова умова формування повноцінного мовленнєвого спілкування.

Формування мовлення дитини відбувається під впливом соціуму і залежить від достатності мовленнєвої практики, а також від навчання і виховання. В якості основного структурного компонента мовлення виступає граматична структура.

Своєчасне раннє виявлення передумов до дислексії, дослідження граматичного складу мовлення, надзвичайно важливо для побудови системи профілактичної логопедичної роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Актуальність і теоретична значимість проблеми дозволяє нам визначити об'єкт, предмет, мета, завдання і гіпотезу дослідження.

Таким чином, *метою дослідження* є корекція порушень читання у дітей молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – дислексичні помилки молодших школярів.

Предмет дослідження – шляхи подолання специфічних помилок читання у дітей в початковій школі.

Гіпотеза дослідження: у молодшому шкільному віці відзначаються специфічні особливості оволодіння читанням, які при неналежному навчанні можуть посилюватися і призводять до виникнення специфічних розладів читання – дислексії.

У відповідності з метою, об'єктом і предметом в роботі вирішувалися наступні *завдання*:

1. Проаналізувати теоретичні психолого-педагогічні основи стан проблеми оволодіння читанням.

2. Підібрати методичні матеріали і провести констатуюче дослідження стану навичок читання в початковій школі.

3. Виявити переважаючий вид помилок, характерних для дітей даної групи, на підставі зроблених висновків розробити систему завдань і вправ з подолання їх в процесі корекційного впливу.

Методи дослідження: емпіричні (бесіда, спостереження, констатуючий, навчальний, контрольний експеримент), інтерпретаційні (аналіз і узагальнення матеріалів, розробка вправ і завдань), практичні (проведення занять).

Практична значимість. Матеріали даної роботи можуть бути використані в діагностичній та корекційно-профілактичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з дислексією вчителями-логопедами, педагогами-психологами, вчителями.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається з вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У дітей в молодшому шкільному віці відзначаються специфічні прояви при оволодінні навиком читання, які можуть переростати в стійке порушення читання. Поширеність порушень читання, пов'язана зі смисловою стороною мовлення, серед дітей досить велика.

В результаті теоретичного аналізу джерел та практичного дослідження по темі бакалаврської роботи нами були зроблені наступні висновки:

1. Аналіз літератури дозволив зрозуміти визначення дислексії та її видів, вивчити особливості розвитку граматичного складу в онтогенезі.

За визначенням Р.І. Лалаєвої, дислексія – це часткове порушення процесу читання, що виявляється в стійких повторюваних помилках читання, обумовлених несформованістю вищих психічних функцій, що беруть участь в процесі читання. Вона виділяє фонематичну, семантичну, аграматичну, мнестичну, оптичну, тактильну дислексії.

Аграматична дислексія обумовлена недорозвиненням граматичного складу мовлення, морфологічних і синтаксичних узагальнень.

Граматична структура мовлення – це взаємодія слів між собою в словосполученнях і реченнях. Розрізняють морфологічну і синтаксичну системи граматичної структури.

Повне засвоєння дитиною граматичної структури мовлення відбувається до восьми років.

2. У другому розділі нашої роботи ми описали констатуючий експеримент в групі учнів третіх класів, в процесі якого була виявлена група дітей з порушенням читання. Основними помилками в даній групі учнів були спотворення звуко-складової структури слів (пропуски, заміни голосних і приголосних, вставки голосних, перестановки), заміни звуків, подібних акустично і артикуляційно, спотворення закінчень слів, що дозволило

зробити висновок про переважання елементів фонематичної дислексії серед дітей досліджуваної групи.

Порушення фонематичної сторони мовлення у дітей обумовлені цілим комплексом факторів: несформованістю мовленнєво-слухового сприйняття, недостатністю мовленнєвої моторики, недосконалістю моторного програмування мовленнєвого акту, особливостями аналітико-синтетичної діяльності цих дітей.

Експериментальне дослідження передбачало виявлення передумов до дислексії і навичок процесу читання у молодших школярів. З цією метою були розглянуті і використані дві методики «Методика раннього виявлення схильності до дислексії Корнева О.М.» (1982 р.), «Тестова методика експрес-діагностики усного мовлення молодших школярів Фотекової Т.А. (2000 рік), в методиці використані мовленнєві проби, запропоновані Р.І. Лалаєвої (1988р.) і Є.В. Мальцевої (1991р.).

Експериментальні дані свідчать про те, що серед 14 учнів третього класу у 10 осіб, що склало 71% від загальної кількості випробуваних, була виявлена схильність до дислексії. З них 59,5% учнів не виконали завдання «Верифікація речення», 50,75% дітей не змогли утворити іменники множини в називному і родовому відмінках, 57% дітей змогли утворити відносні і 61,2% присвійні прикметники від іменників, у 63% учнів порушено лексико-граматичне оформлення висловлювання.

Отже, за результатами навчального експериментального дослідження, в якому був проведений контрольний експеримент, в процесі якого ми проаналізували і порівняли отримані дані є доцільним подальша робота з розроблена системи завдань і вправ з подолання порушення фонематичної дислексії, що дозволить підвищити різні характеристики читання у молодших школярів – покращилася швидкість читання, виразність, знизити кількість технічних помилок при читанні, значно зросте розуміння прочитаного тексту.